

ความหลากหลายของหอยทะเลจิวในบริเวณหมู่เกาะแสมสารจังหวัดชลบุรี

ผศ. พงศ์รัตน์ ดำรงโรจน์วัฒนา

ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา บางแสน ชลบุรี 20131

โทร 085-0940351

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีความหลากหลายทางทรัพยากรชีวภาพสูงประเทศหนึ่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรชีวภาพบริเวณชายฝั่ง หนึ่งในทรัพยากรเหล่านั้นคือสัตว์กลุ่มหอย (mollusks) ซึ่งจัดว่ามีความหลากหลายชนิดมากเป็นอันดับสองรองจากแมลง ประมาณการกันว่าประเทศไทยเรามีความหลากหลายชนิดของสัตว์กลุ่มหอยประมาณ 3000-4000 ชนิด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์กลุ่มหอยที่มีขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามยังมีสัตว์กลุ่มหอยอีกกลุ่มหนึ่งที่ถูกกล่เลยมองข้ามเนื่องจากมีขนาดเล็กมากจนเข้าใจว่าเป็นลูกหอยทะเลและเพิ่งได้รับความสนใจศึกษาอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้ หอยทะเลในกลุ่มนี้คือ หอยทะเลจิว (marine microsnails) ซึ่งเป็นหอยที่เมื่อโตเต็มที่แล้วมีขนาดของเปลือกเล็กกว่า 5 มิลลิเมตร มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบนิเวศทางทะเล โดยมีบทบาทเป็นทั้งผู้บริโภคลำดับต้นและเป็นอาหารให้กับสัตว์ผู้ล่าในระบบ รวมถึงเป็นตัวกลางในการนำเอาธาตุแคลเซียมเข้าสู่สิ่งมีชีวิตในห่วงโซ่อาหาร อย่างไรก็ตามที่ผ่านมาที่ผ่านมาการศึกษาเกี่ยวกับสัตว์กลุ่มหอยในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในกลุ่มหอยที่มีขนาดใหญ่แทบทั้งสิ้นมีน้อยมากที่รายงานถึงหอยทะเลจิว ประจวบกับปัจจุบันปัญหาในระบบนิเวศทางทะเล มีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัญหาต่าง ๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหอยทะเลจิว ซึ่งเป็นกลุ่มสิ่งมีชีวิตที่อยู่ในลำดับต้นของห่วงโซ่อาหารในระบบนิเวศท้องทะเล ซึ่งเมื่อได้รับผลกระทบแล้วย่อมส่งผลต่อเป็นลูกโซ่ต่อสิ่งมีชีวิตอื่นในระบบนิเวศอย่างเสียมิได้ การศึกษาความหลากหลายชนิดของหอยทะเลจิวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ด้านความหลากหลายทางชีวภาพของหอยทะเลจิว เพื่อการจัดการด้านการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกับทรัพยากรชีวภาพอื่น ๆ อย่างยั่งยืน รวมถึงการวิจัยที่ต่อยอดขึ้นไปในการศึกษาด้านถึงบทบาทของสัตว์กลุ่มนี้ในระบบนิเวศ การศึกษาด้านวิวัฒนาการ ฯลฯ

จากการศึกษาสำรวจเกี่ยวกับความหลากหลายชนิดของหอยทะเลจิวในบริเวณพื้นที่ปกปักพันธุกรรมพืชทางทะเล หมู่เกาะแสมสาร จังหวัดชลบุรี ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยได้รับการสนับสนุนทุนอุดหนุนการวิจัย ประจำปีงบประมาณ 2554 ภายใต้รหัสโครงการวิจัย 38388 (2554A10803020) และปีงบประมาณ 2555 ภายใต้รหัสโครงการวิจัย 47497 (2555A10803043) จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ การศึกษาโดยการสุ่มเก็บตัวอย่างหอยบริเวณชายฝั่งและ พบความหลากหลายชนิดของหอยทะเลจิวจำนวน 21 วงศ์ มากกว่า 100 ชนิด ส่วนใหญ่สามารถจัดจำแนกได้ในระดับสกุล (genus) อันเนื่องมาจากเอกสารที่ศึกษาเกี่ยวกับหอยกลุ่มนี้มีน้อยโดยเฉพาะอย่างยิ่งพื้นที่ประเทศไทยและประเทศใกล้เคียง อย่างไรก็ตามชนิดพันธุ์ของหอยทะเลจิวที่พบบริเวณหมู่เกาะแสมสารนี้เกือบทั้งหมดจัดว่าเป็นรายงานครั้งแรก (first recorded) ของประเทศไทยเกี่ยวกับหอยกลุ่มนี้ โดยพบว่าหอยทะเลจิวที่พบส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่กับแนวปะการังหรืออยู่ร่วมกับฟองน้ำ เช่นหอยในวงศ์ Triphoridae, Cerithiidae, Rissoidae, Pyramidellidae และบางวงศ์มีถิ่นอาศัยตามพื้นทรายใต้แนวปะการัง เช่น หอยในวงศ์ Caecidae เป็นต้น นอกจากนี้แนวปะการังแล้ว เรายังพบหอยทะเลจิวได้ตามบริเวณเขตน้ำขึ้น-น้ำลงบริเวณชายฝั่ง โดยหอยจะเกาะอยู่กับโขดหินหรือใต้ก้อนหินบริเวณชายฝั่ง เช่น หอยในวงศ์ Columbellidae, Planaxidae บางชนิดเกาะอาศัยเป็นปรสิตภายนอกกับดาวทะเลหรือปลิงทะเล เช่น หอยในวงศ์ Eulimidae สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทอันซับซ้อนในทางนิเวศของหอยทะเลกลุ่มนี้ นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่ทำการศึกษาอีกด้วย อย่างไรก็ตามในเบื้องต้นแล้วว่าการจัด

จำแนกชนิดของหอยทะเลจำพวกส่วนใหญ่สามารถจัดจำแนกได้ในระดับสกุล (generic level) ส่วนน้อยที่สามารถระบุได้ถึงระดับชนิด (species level) ดังนั้นจึงยังต้องทำการสืบค้นข้อมูล เอกสารต่าง ๆ รวมถึงแสวงหาความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศ การเทียบเคียงตัวอย่างอ้างอิง (type specimens) ที่เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้การจัดจำแนกมีความถูกต้องและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมถึงการหาวิธีการเก็บตัวอย่างหอยทะเลจิวที่ยังมีชีวิตอยู่มาศึกษา อันจะนำไปสู่การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในด้านอื่น ๆ ต่อไปในอนาคต เช่น การประยุกต์ใช้หอยทะเลจิวเป็นตัวบ่งชี้การเปลี่ยนแปลงบางประการของระบบนิเวศทางทะเล เป็นต้น

